

Lägesrapport om marknadsläget i jordbrukssektorn den 15 juni 2023

Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att varje månad lämna en lägesrapport över situationen i den svenska jordbrukssektorn.

Sammanfattning

De tendenser på den globala marknaden som varit rådande under inledningen av 2023 med succesivt fallande priser har på kort sikt inte förändrats. I de flesta ledande produktionsområden är utsikterna för kommande skörd goda. Det finns en viss tilltagande oro för effekterna av torka i Östersjöområdet. I Östeuropa är läget fortsatt oroligt till följd av sprängningen av kraftverksdammen i Ukraina och av att spannmålsavtalet mellan Ukraina och Ryssland fungerar dåligt.

Vädret i Sverige har under inledningen av växtsäsongen 2023 varit sällsynt ogynnsamt med först kall väderlek följt av torka och värme.

Vall- och betesproduktion drabbades inledningsvis av frost vilket satte ner och fördröjde tillväxten. Förstaskörden i södra och mellersta delarna av landet varierar stort men en nivå på 30-70 procent av normalt är vanligt förekommande. Södra och sydöstra delarna av landet är mest drabbat. Delar av sydväst samt södra Norrland verkar ha fått förhållandevis mindre skördebortfall jämfört med normalt. I de nordligaste delarna av landet är skörden på väg att påbörjas, i nuläget är det svårt att säga hur stor skörden kommer att bli. Även övriga grödor har drabbats hårt av vädret, vanligen är vårsådda grödor mer utsatta än höstsådda. Kommer det regn i närtid kan återväxt på vallar och bete förbättra läget. Även de vårsådda grödorna gynnas av regn, däremot börjar det bli för sent för höstsådden. En svag spannmålsskörd riskerar att leda till brist på halm. Vid knapp tillgång på ensilage och hö är halm en viktig ersättningsprodukt. Den ekologiska produktionen har drabbats förhållandevis hårdare av ogynnsamt väder jämfört med konventionell odling.

I områden som redan förra året drabbades av torka är lagren av grovfoder små, dessutom ledde den sena våren till behov av tillskottsutfodring på bete. Anpassningar har gjorts av jordbrukarna bl.a. genom ökad odling av majs,

förberedelser för skörd av spannmål för ensilering, förberedelser för sådd av mellangrödor och ökade slaktanmälningar av djur.

Det står redan nu mer eller mindre klart att 2023 kommer att bli ett utmanande år för jordbrukarna. Höga kostnader för insatsvaror, höjda räntor, låg avkastning och begränsade möjligheter att höja produktpriserna. Det ger stor risk för en ansträngd ekonomi. Unga jordbrukare och jordbrukare som nyligen har investerat är särskilt utsatta.

Omvärldsfaktorer

De globala prognoserna för skörd av jordbruksgrödor under 2023/24 är fortsatt positiva. USDA:s senaste prognos visar att produktion och utgående lager kommer att öka för alla viktiga spannmåls- och oljeväxtgrödor. Ett orosmoment som kan påverka prognoserna är hur väderfenomenen El Nino och La Nina utvecklas. Det brukar leda till torrare väder än normalt i Australien och Sydostasien medan det brukar blir mer nederbörd i Sydamerika.

I stora delar av EU är vädret gynnsamt, det har lett till att prognoserna för årets skörd skrivits upp. Det finns dock en tilltagande oro för att torkan i Östersjöområdet ska leda till lägre skörd.

I Ukraina har sprängningen av kraftverksdammen i södra delen av landet redan lett till att arealer motsvarande några hundra tusen ton vete förstörts. På sikt väntas skadorna bli ännu större då möjligheten till bevattning förstörts på stora arealer, bl.a. där grönsaker och andra trädgårdsprodukter odlas. Ryssland har åter hotat med att lämna spannmålsavtalet som givit Ukraina möjlighet att exportera spannmål via Svarta havet. Under innevarande avtalsperiod har leveranserna av ukrainsk spannmål gått trögt eftersom de ryska inspektionerna av fartygen ständigt har försinkats. Ukraina har av denna anledning sökt möjligheter att exportera även utan ett avtal.

Vädersituationen

Under större delen av maj och inledningen av juni har väder varit ogynnsamt för växtligheten. Det gäller särskilt för de södra och mellersta delarna av landet. Våren var kall med återkommande nattfrost. Därefter har vädret blivit varmare och torrare. Andra veckan av juni har varit mycket varm och helt nederbördsfri i större delar av landet.

Produktion, priser och handel i Sverige

Första skörden av vall har genomförts i Götaland, Svealand och södra delarna av Norrland. Få områden har nått normal skörd. Nattfrost och torka har lett till stora

skördebortfall. Södra och sydöstra delarna av landet har generellt sett fått sämst skördar. Skördar på 30 - 70 procent av normalt är vanligt förekommande. Skördarna har blivit förhållandevis bättre i delar av områden i sydväst samt i södra Norrland.

Betesmarkerna har drabbats på ett liknande sätt som vallen med först ständigt återkommande nattfrost följt av torka och hög värme. Betet har inte givit tillräckligt med foder vilket lett till att tillskottsutfodring krävts.

Höstgrödorna klarade sig inledningsvis bättre där den kalla våren gav förutsättningar för en bra skörd. På lättare jordar har grödorna redan tagit skada och även på de mer vattenhållande markerna ökar risken för skördeskador.

Den ekologiska produktionen har drabbats förhållandevis hårdare av ogynnsamt väder jämfört med konventionell odling.

Lagren av vallfoder varierar, i områden med svag skörd redan under förra året är lagren små och årets skörd måste användas redan nu. Anpassningar har gjorts både i förebyggande syfte och akut. Odlingen av majs har ökat och det planeras för att använda spannmål för grönfoder. Även anmälningarna av slaktdjur har ökat mycket kraftigt. Ett av de största slakterierna rapporterar om att slaktanmälningarna har ökat med flera hundra procent jämfört med samma period förra året. Slakterierna har ökat produktionstakten. Vissa spannmålsföretag har annullerat exportaffärer för att prioritera tillförseln på den svenska marknaden.

Kommer regn i närtid finns det möjlighet att vallar och betesmarker återhämtar sig, dröjer regnet ökar risken för svag återväxt. Även de vårsådda grödorna gynnas av regn medan nytan är mindre för de höstsådda grödorna.

Produktionsmedelspriser

Efterfrågan på gödning inom EU är säsongsmässigt svag och jordbrukarna köper inte mer än vad som förbrukas på kort sikt. Det finns förväntningar om fortsatt fallande gödningspriser. I Sverige har priserna på kvävegödsel höjts, det är dock osäkert om konkurrensläget leder till att prishöjningen går att ta ut på marknaden.

Prisnoteringarna för foder har under maj 2023 fortsatt att falla till följd av lägre priser för spannmål och oljevaxter. Prisnedgången har varit något större för grisfoder jämfört med foder till nötkreatur.

Lönsamhet

Förutom väderproblem har jordbrukarna under det senaste året påverkats av stora svängningar i priser för produkter och produktionsmedel. Under 2022/23 har priserna varierat med först en kraftig uppgång och sedan en nedgång. Många

Jordbrukare har därför fått köpa produktionsmedel till höga priser och riskerar nu att med en låg skörd drabbas hårt ekonomiskt. Produktpriserna i Sverige har fallit tillbaka kraftigt för mjölk, spannmål och oljeväxter medan förändringarna varit mindre för andra produkter. För griskött har priserna t.o.m. gått upp de senaste veckorna. Bra skörd i övriga EU och ett besvärligt läge generellt sett i ekonomi begränsar möjligheterna till att höja producentpriserna i Sverige.

Ytterligare en faktor som varit till nackdel för många jordbrukare är att räntorna gått upp. Räntan på kortsiktiga jordbrukskrediter har i princip fördubblats under det senaste året från 2,0-2,5 procent till 5,0-5,5 procent. Det drabbar i synnerhet unga jordbrukare och de som investerat nyligen.

Det finns många tecken som tyder på att 2023 kommer att bli besvärligt för de flesta jordbrukare med en svag skörd, höga insatsvarupriser och begränsade möjligheter till att få ut ett högre pris på marknaden.

I detta ärende har avdelningschefen Olof Johansson beslutat. Mattias Gotting har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Bengt Johnsson och verksjuristen Jacob Landsjö deltagit.

Olof Johansson

Mattias Gotting